

Minister Funduszy i Polityki Regionalnej

Katarzyna Pełczyńska-Nałęcz

Warszawa, data: 20 lipca 2024 r.

znak sprawy: DSR-VIIa.054.12.2024.MU

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu RP

**Dotyczy: odpowiedzi na interpelację nr 3035 w sprawie realizacji
zrównoważonego terytorialnie rozwoju kraju**

Szanowny Panie Marszałku,

odpowiadając na interpelację Pana Posła Daniela Milewskiego, w której zostały postawione pytania dotyczące zrównoważonego terytorialnie rozwoju kraju, przedstawiam następujące informacje.

Pytanie nr 1: Jakie konkretne działania podejmuje rząd w celu realizacji rozwoju krajowego zrównoważonego terytorialnie, obejmującego wszystkie regiony Polski, w tym te o różnym stopniu rozwoju ekonomicznego i społecznego?

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego (KSRR) jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. KSRR jest zorientowana na rozwój wszystkich regionów i uwzględnia występujące pomiędzy oraz wewnątrz nich zróżnicowania. Celem KSRR jest zwiększenie spójności rozwoju kraju, wzrost konkurencyjności regionów oraz wzmocnienie kompetencji administracji samorządowej.

KSRR różnicuje również instrumenty w zależności od potencjału i potrzeb danego terytorium. Wskazuje obszary strategicznej interwencji (OSI), jako te które ze względu na koncentrację czynników społeczno-gospodarczych negatywnie wpływających na ich dynamikę rozwoju, nie w pełni wykorzystują swoje możliwości rozwojowe, i wymagają szczególnych mechanizmów wsparcia. Są to:

- obszary zagrożone trwałą marginalizacją (755 gmin wiejskich i miejsko-wiejskich),

- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze (139 miast średnich),
- wschodnia Polska (województwa podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie, podkarpackie, lubelskie),
- województwo śląskie.

Obszary strategicznej interwencji, tj. obszary zagrożone trwałą marginalizacją oraz miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze wspierane były w ramach projektu strategicznego Centrum Wsparcia Doradczego (CWD). Celem tego projektu było również wzmocnienie sprawności administracyjnej jednostek samorządu terytorialnego (ponad 700 JST, gminnych i powiatowych), w tym poprawa ich kompetencji do zarządzania strategicznego oraz inicjowania i realizacji kompleksowych przedsięwzięć rozwojowych, w partnerstwie społeczno-gospodarczym i z innymi jednostkami samorządu.

Projekt dostarczył kompleksowego doradztwa w zakresie lokalnego planowania strategicznego i wypracowywania strategicznych lub zintegrowanych projektów. Co więcej działania realizowane w ramach projektu dały wymierne efekty, ponieważ spowodowały wzmocnienie systemu wielopoziomowego zarządzania rozwojem i komunikacji pomiędzy wszystkimi szczeblami zarządzania: kraj – region – poziom lokalny. Oczekiwany efektem projektu jest także wzmocnienie zdolności administracyjnych partnerstw do współpracy, co przyczyni się do popularyzacji modelu partnerskiej współpracy JST jako najbardziej efektywnego w określaniu rozwiązań problemów rozwojowych i realizacji usług publicznych dla mieszkańców.

W najbliższym czasie priorytetem w zakresie realizowanej polityki regionalnej będzie wzmocnienie współpracy partnerskiej z samorządami. Resort planuje podjęcie prac nad nową krajową strategią rozwoju regionalnego. Kluczowe będzie określenie potencjałów i potrzeb terytorialnych, by na tej podstawie móc podejmować decyzje o zakresie polityki regionalnej oraz celach krajowych do realizacji w perspektywie kilku lub kilkunastu lat. Wypracowane zostanie również wspólnie z samorządami podejście do obszarów strategicznej interwencji, tak aby jak najlepiej ukierunkować wsparcie z poziomu krajowego i regionalnego. Nie bez znaczenia będzie również analiza wniosków z realizowanych projektów doradczych dla JST, w tym CWD, i wypracowanie systemowego i długofalowego modelu wsparcia związanego ze wzmacnianiem kompetencji JST – zwłaszcza w kontekście znacznych środków unijnych dostępnych na rynku.

Należy podkreślić, że środki UE mają istotny wpływ na rozwój naszego kraju. Polska jest największym beneficjentem środków unijnych spośród wszystkich państw członkowskich UE. Wartość unijnego dofinansowania dla projektów realizowanych w ramach polityki spójności w latach 2004 -2021 wyniosła ok 700 mld zł. Najwięcej środków z tej puli trafiło do projektów z obszaru transportu (ok. 243 mld zł), wsparcia przedsiębiorczości i innowacyjności (ok. 126 mld zł) oraz kapitału ludzkiego (105 mld zł). Otrzymane wsparcie pozwoliło zrealizować wiele

projektów inwestycyjnych podnoszących konkurencyjność gospodarki, poprawiających spójność społeczną i terytorialną kraju. Przyczyniło się do włączenia Polski do europejskiej sieci transportowej, rozwoju infrastruktury dostępu do Internetu, zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego. Fundusze europejskie wspierają nie tylko infrastrukturę, ale również wiele działań z zakresu edukacji, ochrony zdrowia, rozwoju zawodowego, czy szeroko pojętej przedsiębiorczości. Ich efektem była poprawa jakości życia oraz warunków prowadzenia działalności gospodarczej w kraju i regionach.

W okresie programowania 2021-2027 w ramach środków polityki spójności wdrażane są krajowe i regionalne programy, które wspierają rozwój konkurencyjności terytorium całego kraju lub poszczególnych województw i innych obszarów. Nacisk położony jest na rozwój społecznie i terytorialnie zrównoważony kraju poprzez zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych terytoriów, a w szczególności obszarów strategicznej interwencji. Jednocześnie w perspektywie finansowej na lata 2021-2027 oprócz programów regionalnych w województwach kontynuowane jest dodatkowe wsparcie z poziomu kraju dla makroregionu Polski Wschodniej w ramach programu Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 (FEPW). Działania realizowane w ramach FEPW skupiają się na wzmocnieniu warunków sprzyjających konkurencyjności gospodarki oraz wyższej jakości życia w makroregionie Polski Wschodniej.

Z kolei województwo śląskie może korzystać ze środków w ramach Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST). Jest to nowe źródło finansowania dostępne w perspektywie w latach 2021-2027. Jego celem jest ograniczenie negatywnych skutków społecznych, gospodarczych oraz środowiskowych transformacji energetycznej. Województwo śląskie w ramach funduszu otrzyma ponad 2,2 mld EUR do wykorzystania na działania łagodzące skutki transformacji energetycznej. To największa pojedyncza alokacja tego funduszu na region węglowy w całej UE.

Pytanie nr 2: Czy istnieją plany strategiczne lub programy sektorowe, które mają na celu zrównoważony rozwój wszystkich regionów Polski, uwzględniając ich specyficzne potrzeby i potencjały.

Najważniejszym celem polityki regionalnej jest zapewnianie warunków dla zrównoważonego rozwoju kraju oraz nacisk na zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych terytoriów, w szczególności wspomaganie rozwoju obszarów, które nie mogą w pełni rozwinąć swojego potencjału lub utraciły funkcje społeczno-gospodarcze.

KSRR różnicuje działania i instrumenty w zależności od potencjału i potrzeb danego terytorium. Wskazuje OSI o znaczeniu krajowym, które otrzymują szczególne wsparcie. Na poziomie kryteriów wyboru projektów uwzględnione zostały mechanizmy preferowania obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją. Dzięki temu, projekty realizowane na obszarze miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze lub na obszarze zagrożonym trwałą marginalizacją mogą

otrzymać dodatkowe punkty w procesie oceny wniosku o dofinansowanie. Dodatkowo samorządy województw w ramach swych strategii rozwoju mogą wskazywać kierunki działań adresowane do wyznaczonych własnych, regionalnych obszarów strategicznej interwencji.

Ponadto 27 czerwca 2024 r. Podkomitet ds. wymiaru terytorialnego, koordynowany Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (MFiPR), zatwierdził rekomendacje dot. wzmocnienia wymiaru terytorialnego w politykach publicznych. Podkomitet, w skład którego wchodzi przedstawiciele resortów, regionów i związków JST, został powołany w ramach Komitetu Koordynacyjnego ds. Polityki Rozwoju i służy realizacji KSRR 2030. Wypracowane w ramach prac Podkomitetu rekomendacje mają na celu zwiększenie efektywności realizacji polityk publicznych poprzez dostosowanie interwencji publicznej do potrzeb i wyzwań różnego typu obszarów/terytoriów. Zostaną one wykorzystane w ramach prac nad nową średniookresową strategią rozwoju kraju, innych strategii rozwoju (strategii sektorowych i krajowej strategii rozwoju regionalnego) oraz strategii rozwoju województw. Rekomendacje stanowić będą także ramy dla prowadzenia polityk publicznych uwzględniających wymiar terytorialny, czyli dostrzegających zróżnicowane potencjały i bariery rozwojowe poszczególnych terytoriów obok działań prowadzonych horyzontalnie, mając na uwadze zróżnicowania terytorialne kraju.

Pytanie nr 3: W jaki sposób rząd promuje rozwój infrastruktury w regionach słabiej rozwiniętych, aby zmniejszyć różnice w dostępie do podstawowych usług, edukacji, opieki zdrowotnej, transportu czy infrastruktury technicznej?

Działania prowadzone w ramach polityki publicznej przyczyniają się do wzmocnienia i unowocześnienia gospodarki oraz rozwoju infrastruktury, zwłaszcza w regionach słabiej rozwiniętych. Działania te obejmują realizację wielu programów rządowych oraz dofinansowania inwestycji infrastrukturalnych z funduszy celowych. Poniżej wymieniono niektóre z nich.

Każdego roku prowadzone są działania w ramach Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg (RFRD), który został przyjęty ustawą z dnia 23 października 2018 r. o Rządowym Funduszu Rozwoju Dróg (Dz.U. poz. 2161). W związku ze zmianami ww. ustawy, rozszerzony został katalog zadań w ramach realizacji inwestycji powiatowych i gminnych o zadania mające na celu wyłącznie poprawę bezpieczeństwa niechronionych uczestników ruchu, polegające w szczególności na budowie, przebudowie lub remoncie przejść i dróg dla pieszych, rowerów, peronów przystankowych, a także o zadania polegające wyłącznie na remoncie dróg powiatowych lub gminnych oraz zadania wojewódzkie.

Rządowy Program Uzupełniania Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Drogowej - Mosty dla Regionów ma na celu wsparcie finansowe samorządów do 2028 r. w działaniach na rzecz uzupełnienia lokalnej infrastruktury drogowej o brakujące przeprawy mostowe. W Programie Mosty dla Regionów przeprawy mogą powstawać w ciągach dróg zarządzanych przez samorządy, tj. dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich. Program polega na dofinansowaniu z budżetu

państwa przygotowania dokumentacji niezbędnej do uzyskania decyzji umożliwiających realizację inwestycji polegającej na budowie przeprawy mostowej. Natomiast dofinansowanie budowy mostu udzielane jest ze środków Rządowego Funduszu Rozwoju Dróg.

W celu zwiększenia bezpieczeństwa niechronionym uczestnikom ruchu w latach 2021-2024 na istniejącej sieci dróg krajowych realizowany jest Program Bezpiecznej Infrastruktury Drogowej. Osiągnięcie założonych w ramach Programu celów zakłada się poprzez realizację inwestycji drogowych, m.in. budowę chodników, ścieżek pieszo-rowerowych, ścieżek rowerowych, efektywne oświetlenie i doświetlenie przejść dla pieszych, przebudowa skrzyżowań, montaż znaków drogowych i/lub sygnalizacji świetlnej na skrzyżowaniach i przejściach dla pieszych.

Fundusz Rozwoju Przewozów Autobusowych o charakterze użyteczności publicznej został zaplanowany w perspektywie długookresowej. Jego celem jest systematyczne wsparcie organizatorów publicznego transportu zbiorowego w uruchamianiu regularnych linii autobusowych w przewozach o charakterze użyteczności publicznej, sprzyjającym tworzeniu spójnej i funkcjonalnej sieci komunikacyjnej odpowiadającej na bieżące zapotrzebowanie społeczne. Kolejny rok funkcjonowania Funduszu pokazał rosnące zainteresowanie jednostek samorządu terytorialnego programem odbudowy połączeń autobusowych przy wsparciu z jego środków finansowych. Organizacja i uruchamianie przez jednostki samorządu terytorialnego nowych linii komunikacyjnych w przewozach autobusowych o charakterze użyteczności publicznej powoduje stopniową likwidację wykluczenia komunikacyjnego w kraju i sprzyja systematycznemu zwiększaniu dostępności publicznego transportu zbiorowego dla obywateli. Działanie Funduszu poprzez wsparcie finansowe organizatorów publicznego transportu zbiorowego stwarza warunki dla funkcjonowania linii komunikacyjnych i przekłada się na dostępność przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej dla osób korzystających z tej formy transportu autobusowego. Ustawa z dnia 16 czerwca 2023 r. o zmianie ustawy o publicznym transporcie zbiorowym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1720) m. in.: zwiększyła z 800 mln zł do 1 mld zł budżet Funduszu Rozwoju Przewozów Autobusowych o charakterze użyteczności publicznej, dotyczy też od 2024 r. utrzymania na stałe obecnego poziomu dopłaty z Funduszu dla organizatorów publicznego transportu w kwocie nie wyższej niż 3 zł do 1 wozokilometra przewozu, umożliwienia wojewodom zawierania z organizatorami, oprócz rocznych umów o dopłatę, wieloletnich umów o dopłatę z Funduszu rozwoju przewozów autobusowych, jak również utrzymania możliwości ubiegania się o dopłatę z budżetu państwa ze względu na stosowanie ulg ustawowych za przejazd przez przewoźników, którzy nie są operatorami publicznego transportu zbiorowego.

Priorytetowo w zakresie rozwoju infrastruktury transportowej w najbliższych latach będą traktowane inwestycje kolejowe. Krajowy Program Kolejowy (KPK) obejmuje realizację inwestycji na liniach kolejowych, w tym prace na głównych ciągach. Usunięte zostaną występujące wąskie gardła, a także zaległości w rozbudowie, modernizacji i rewitalizacji infrastruktury kolejowej. Połączone zostaną najważniejsze ośrodki wzrostu z obszarami o niższej dynamice rozwoju. W wyniku realizacji KPK na koniec 2023 r. długość przebudowanych linii kolejowych, w tym torów głównych zasadniczych i szlakowych, wyniosła 7 282,82 km – 58,26% docelowej wielkości KPK. 16 sierpnia 2023 r. Rada Ministrów przyjęła uchwałę w sprawie ustanowienia „Krajowego Programu Kolejowego do 2030 roku” (z perspektywą do roku 2032). Formalnie ten dokument jest aktualizacją wcześniejszego KPK. Wartość łączna KPK2030 wynosi 170 mld zł, w tym: 79 mld zł w zakresie perspektywy 2014-2020, 80 mld zł w zakresie perspektywy 2021-2027 oraz 11 mld zł w zakresie KPO. Efektem realizacji tych inwestycji będą też szybkie połączenia.

Równoległe z Krajowym Programem Kolejowym jest realizowany Rządowy program budowy lub modernizacji przystanków kolejowych na lata 2021-2025, który obejmuje zadania z zakresu infrastruktury punktowej przy liniach kolejowych zarządzanych przez PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. oraz zadania związane z dostępnością miejsc parkingowych dla podróżnych. Celem programu jest zwiększenie dostępu lokalnych społeczności do transportu kolejowego. Zostaną wybudowane lub zmodernizowane przystanki kolejowe, a także sfinansowane zadania związane z dostępnością miejsc parkingowych dla podróżnych. Program przyczyni się do ograniczenia wykluczenia komunikacyjnego i zapewni ułatwienie dostępu do kolejowej komunikacji wojewódzkiej i międzywojewódzkiej.

Przewidziane jest też realizacja Programu Uzupelnienia Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Kolejowej Kolej + do 2029 r., którego celem jest wyeliminowanie wykluczenia komunikacyjnego dzięki możliwości uzupełniania sieci kolejowej o nowe połączenia, które zapewnią pasażerom dostęp do transportu kolejowego. Dotyczyć to będzie głównie miejscowości liczących powyżej 10 tys. mieszkańców, które nie posiadają dostępu do połączeń pasażerskich z miastami wojewódzkimi lub takich, które posiadają dostęp do kolei, ale istniejące połączenia wymagają usprawnienia. Program jest skierowany przede wszystkim do jednostek samorządu terytorialnego, które byłyby zainteresowane rozwojem infrastruktury kolejowej na swoim terenie, przy uwzględnieniu potrzeb komunikacyjnych mieszkańców. Program zakłada realizację inwestycji liniowych – tj. modernizację istniejącej lub budowę nowych linii kolejowych oraz inwestycje punktowe, jak np. budowa nowych przystanków, mijanek czy łącznic kolejowych.

Ponadto, ze środków europejskich podejmowane są działania w zakresie wsparcia i rozwoju systemu opieki nad dziećmi do lat 3. Przykładem takich działań jest realizowany w perspektywie finansowej 2021-2027 program Aktywny Maluch (wcześniej: Maluch+). Program łączy w sobie dofinansowanie krajowe ze

środkami z EFS+ w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS) oraz środkami z Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO). Na ten cel przeznaczono środki w wysokości blisko 6,5 mld zł, co pozwoli na stworzenie ponad 102 tys. nowych miejsc opieki nad najmłodszymi dziećmi. Realizacja programu opiera się o wspólne zasady i uproszczoną formę aplikowania o środki. Preferencje w pozyskaniu środków mają gminy, w szczególności te, na terenie których nie funkcjonuje żadna instytucja opieki nad dziećmi do lat 3 (tzw. białe plamy). Aby dodatkowo zachęcić samorządy do udziału w tym programie, w FERS przy tej interwencji wykorzystuje się rozliczenie oparte o finansowanie niepowiązane z kosztami (FNLC). Ze środków KPO finansowane są działania inwestycyjne dot. tworzenia nowych miejsc opieki (m.in. budowa lub remont budynków). Z EFS+ finansowane będą z kolei działania dot. utworzenia i funkcjonowania miejsc opieki w początkowym okresie (tj. przez pierwsze 36 miesięcy).

Z kolei program „Dobry start”, realizowany od lipca 2018 r., ma na celu wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży w wieku od siódmego do dwudziestego roku życia, niezależnie od kapitału kulturowego, społecznego i materialnego rodzin, w których się wychowują. Wsparciem, niezależnie od wysokości osiąganego przez rodzinę dochodu, w kwocie 300 zł wypłacanego raz w roku objęte są dzieci w okresie pobierania edukacji szkolnej. W 2023 r. wsparciem objętych było 4 642 tys. uczniów.

Kolejnym ważnym priorytetem inwestycyjnym, poprawiającym dostępność usług publicznych będzie dalsza ich cyfryzacja i rozbudowa sieci szerokopasmowych. Środki z Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020 (PO PC) umożliwiły objęcie zasięgiem siecią szerokopasmową ponad 2 mln gospodarstw domowych do 2023 r. Ponadto ogłoszono dwa nabory wniosków z Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) oraz jeden z programu Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC), których celem jest realizacja interwencji mających przyczynić się do wyeliminowania braku dostępu do usług bardzo szybkiego Internetu w obszarach wykluczenia cyfrowego (tzw. białych plamach NGA). Oczekiwanym efektem interwencji będzie pokrycie zasięgiem nowoczesnych usług obszarów najbardziej nieopłacalnych z punktu widzenia inwestycji komercyjnych, które wymagają wsparcia publicznego. W ramach KPO przewiduje się, że do 30 czerwca 2026 r. co najmniej 931 tys. dodatkowych gospodarstw domowych na obszarach tzw. białych plam NGA uzyska dostęp do szybkiego Internetu. Natomiast w ramach FERC do 2029 r. blisko 675 tys. dodatkowych lokali mieszkalnych oraz 138 tys. przedsiębiorstw będzie dysponować dostępem do sieci o podobnych parametrach, jak w przypadku interwencji z KPO.

Innym przykładem jest „Rządowy program rozwoju północno-wschodnich obszarów przygranicznych na lata 2024-2030”. Jest on aktualizacją „Rządowego programu rozwoju obszaru Karpat Wschodnich i Roztocza na lata 2023–2030” dokonaną z uwagi na konsekwencje działań wojennych w Ukrainie oraz napiętą

sytuację na granicy z Białorusią i związanymi z tym migracjami, destabilizacją oraz spadkiem atrakcyjności tych obszarów. Program obejmie swoim zasięgiem pas przygranicznych powiatów oraz miasta na prawach powiatu, znajdujące się w bliskiej odległości od granicy, które wchodzi w skład obszarów strategicznej interwencji wskazanych w 5SRK oraz KSRR 2030. Program wpisuje się w deklarowane przez rząd wsparcie dla obszarów przygranicznych. Z uwagi na to, że wszystkie obszary przy północno-wschodniej granicy doświadczają podobnych problemów w związku z inwazją rosyjską na Ukrainę lub nieprzyjaznymi działaniami ze strony Białorusi oraz Federacji Rosyjskiej, otrzymają równe szanse w dostępie do środków budżetu państwa, a sam Program staje się bardziej solidarnym i kompleksowym instrumentem realizacji polityki rozwoju w samorządach położonych na tych terenach. Spadek liczby turystów (w tym rosyjsko i białoruskojęzycznych) wpłynął negatywnie zarówno na handel detaliczny, jak i na sektor gastronomiczny, hotelarski i turystyczny, oddziałując destrukcyjnie pod względem ekonomicznym na dwa najbardziej zagrożone pod względem dochodów podatkowych województwa (podlaskie i warmińskie – mazurskie). Dążąc do realizacji celu strategicznego Programu, który stanowi poprawa jakości życia mieszkańców północno-wschodnich obszarów przygranicznych RP przez ograniczenie negatywnych skutków inwazji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę oraz stworzenie trwałych podstaw umożliwiających rozwój społeczno-gospodarczy, zakłada się prowadzenie działań dot. poprawy infrastruktury drogowej, towarzyszącej oraz bezpieczeństwa drogowego; dot. zielonej i niebieskiej infrastruktury dla ochrony środowiska naturalnego; dot. stworzenia warunków do rozwoju zrównoważonej turystyki w oparciu o endogeniczne potencjały oraz dot. poprawy stanu infrastruktury edukacyjnej, zdrowotnej i społecznej w celu zwiększenia dostępności lub jakości usług publicznych. Działania zostały zaplanowane w celu tworzenia efektu synergii opierającej się na naturalnym potencjale obszaru objętego Programem. Działania te będą prowadzone w ścisłej współpracy władz lokalnych, samorządów województw oraz administracji rządowej

Pytanie nr 4: Jakie środki podejmuje rząd w celu promowania inwestycji i tworzenia miejsc pracy w regionach wiejskich i małomiasteczkowych, aby stymulować ich rozwój gospodarczy i społecznych.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 stanowi ramy strategiczne dla działań podejmowanych w celu wspierania rozwoju wszystkich terytoriów Polski, w tym również mniejszych ośrodków i obszarów wiejskich. Cele KSRR 2030 zakładają, iż zapewnienie wszystkim obszarom (aglomeracjom, miastom średnim i małym, obszarom wiejskim) warunków do trwałego rozwoju jest kluczowym elementem w procesie działań na rzecz osiągnięcia celów rozwojowych, związanych zarówno z konkurencyjnością gospodarki, jej innowacyjnością, jak i rozwojem społecznie wrażliwym i terytorialnie zrównoważonym

Działania podejmowane przez MFiPR dążą do możliwie największego wykorzystania potencjału gospodarczego wszystkich obszarów, w tym mniejszych

ośrodków i obszarów wiejskich oraz do poprawy ich konkurencyjności, aby uchronić je przed procesem marginalizacji, polepszyć standard życia ich mieszkańców, a także przyczynić się do rozwoju polskiej gospodarki.

Polityka spójności w latach 2021-2027 realizuje cele polityki regionalnej, która koncentruje się na zmniejszaniu dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych terytoriów, a w szczególności obszarów strategicznej interwencji, do których należą m.in. obszary zagrożone trwałą marginalizacją, tj. 755 gmin wiejskich i miejsko-wiejskich na terenie całej Polski. Do tych obszarów dedykowane jest specjalne wsparcie.

Obszary wiejskie położone są również w zasięgu obszarów funkcjonalnych OSI miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze (139 miast) oraz miast wojewódzkich. Jako takie wspierane są na preferencyjnych warunkach, np. poprzez dedykowane im nabory, wsparcie eksperckie i doradcze.

W poprzedniej perspektywie finansowej 2014-2020 dofinansowanie unijne ze środków polityki spójności na rzecz projektów na obszarach wiejskich (wg przyporządkowania terytorialnego na poziomie gmin) wyniosło na koniec 2023 r. ok. 43,8 mld zł (ok. 10,1 mld euro). W obecnej perspektywie finansowej na lata 2021-27 na wsparcie obszarów wiejskich w ramach polityki spójności w programach krajowych i regionalnych przewidziano 10 mld euro. W ramach programów krajowych przewiduje się ok. 4,1 mld euro (wkład UE), jednak są one z definicji mniej ukierunkowane terytorialnie. Natomiast w ramach 16 programów regionalnych na rozwój obszarów wiejskich oraz powiązań miastowo-wiejskich przeznaczono ok. 5,6 mld euro (wkład UE) z EFRR oraz EFS+.

Ze środków programów krajowych zarówno gminy wiejskie, jak i miejsko-wiejskie mogą być beneficjentami realizowanych w ramach programów konkursów. Tematyczny rodzaj wsparcia jakie będzie mogło być udzielone na rzecz obszarów wiejskich jest bardzo szeroki i dotyczy m.in. wzmocnienia ochrony i zachowania różnorodności biologicznej (Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej), produkcji maszyn rolniczych i rozwoju sektora rolno-spożywczego (Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027), wsparcia osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin (Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego), dostępu do szerokopasmowego Internetu i usług cyfrowych (Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy), realizacji projektów z zakresu adaptacji do zmian klimatu i rozwoju usług zdrowotnych (Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027).

Zakres tematyczny wsparcia obszarów wiejskich w ramach programów regionalnych jest ukierunkowany m.in. na tworzenie miejsc pracy i promowanie inwestycji w tym na: integrację społeczną osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, efektywność energetyczną i redukcję emisji gazów cieplarnianych, energię odnawialną, łagodzenie skutków transformacji w dziedzinie energii i klimatu, włączenie społeczno-gospodarcze społeczności marginalizowanych czy rozwój opieki zdrowotnej na obszarach wiejskich. W 2024 r. Instytucje Zarządzające programami regionalnymi zaplanowały 51

naborów na łączną kwotę 5,1 mld zł wkładu UE, z czego znaczna ich część będzie ukierunkowana wyłącznie na rzecz obszarów wiejskich.

Ponadto, podejście LEADER, funkcjonujące już od kilku okresów programowania funduszy UE, realizowane w ramach wielofunduszowego instrumentu Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS), daje szansę rozwoju lokalnym społecznościom, działającym głównie na obszarach wiejskich i w małych miastach, na tworzenie i realizację lokalnych strategii rozwoju (LSR), i przez to zwiększa ich udziału w procesach rozwojowych. Podejście LEADER obejmuje wiele elementów służących rozwojowi społeczności lokalnej obszarów wiejskich i małych miast oraz zwiększeniu ich udziału w procesach rozwojowych, m.in. poprzez:

- wspieranie włączenia społeczności lokalnej w rozwój obszarów wiejskich;
- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu;
- wykorzystywanie zasobów lokalnych w ramach realizacji LSR, takich jak surowce, miejscową infrastrukturę, lokalizację, dziedzictwo, potencjał mieszkańców;
- zwiększenie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych na obszarach wiejskich, a także podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości.

Pytanie nr 5 i 6:

Czy istnieją programy wsparcia dla przedsiębiorstw działających w regionach o niższym stopniu rozwoju, które mają na celu promowanie przedsiębiorczości lojalnej i wzmacnianie bazy ekonomicznej?

W jaki sposób rząd wspiera rozwój sektorów gospodarki, takich jak rolnictwo, turystyka czy przemysł kreatywny, które mają potencjał wzrostu w regionach o niższym stopniu rozwoju?

Wsparcie dla przedsiębiorstw działających w regionach o niższym stopniu rozwoju realizowane jest m.in. w ramach Funduszy Europejskich dla Polski Wschodniej (FEPW). W ramach tego programu oferowane jest wsparcie na rzecz środowiska sprzyjającego tworzeniu i rozwojowi innowacyjnych przedsiębiorstw (start-up'ów) opierających swój model biznesowy na nowych technologiach. Dalsze zakorzenienie i rozwój w makroregionie kultury sprzyjającej rozwojowi przedsiębiorczości startupowej i ekosystemu jej wsparcia jest możliwe dzięki kontynuacji instrumentu Platformy startowe dla nowych pomysłów. Wsparcie dostępne w ramach POPW 2014-2020 zapoczątkowało proces budowy ekosystemu startupowego w Polsce wschodniej, który obecnie znajduje się we wczesnej fazie aktywizacji i ma wymierny potencjał do dalszego rozwoju. W ramach Platform startowych zapewnione zostanie indywidualne wsparcie dla innowacyjnych przedsiębiorstw obejmujące usługi niezbędne do przeprowadzenia prac nad rozwojem pomysłu biznesowego, w tym: testowanie i weryfikowanie pomysłów i koncepcji aż do momentu przygotowania

odpowiedniego modelu biznesowego. Wsparcie będzie dostarczane przez wyspecjalizowane ośrodki innowacji, działające w partnerstwie z innymi podmiotami wchodzącymi w skład ekosystemu wsparcia przedsiębiorczości startupowej (m.in. uczelnie, fundusze VC, aniołowie biznesu, przedsiębiorcy, akceleratorzy), które dysponują potencjałem i zasobami niezbędnymi do wyświadczenia na rzecz startupów szerokiej gamy usług ściśle dopasowanych do indywidualnych potrzeb związanych z rozwojem pomysłu. Tym samym makroregion dysponować będzie ofertą dla przedsiębiorczych osób z makroregionu, jak również spoza niego, która umożliwi rozwój pomysłów biznesowych i zakładanie nowych firm typu startup w Polsce Wschodniej.

Jednocześnie działania na rzecz wsparcia przedsiębiorczości i zwiększenia poziomu innowacyjności realizowane są w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG), który wdrażany jest na obszarze całej Polski.

Cele Programu to przede wszystkim zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywania zaawansowanych technologii, wzrost konkurencyjności MŚP, rozwinięcie umiejętności na rzecz inteligentnych specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości oraz transformacja gospodarki w kierunku Przemysłu 4.0 oraz zielonych technologii.

Program w ramach priorytetu Wsparcie dla przedsiębiorców oferuje dofinansowanie w obszarach B+R, wdrożeń nowych rozwiązań, infrastruktury B+R, internacjonalizacji, rozwoju kompetencji, cyfryzacji, zielonej gospodarki. Natomiast w ramach priorytetu Środowisko przyjazne innowacjom, wspierane są projekty o strategicznym znaczeniu dla polskiej gospodarki, w tym m.in. rozbudowy publicznej infrastruktury badawczej, transferu i komercjalizacji technologii powstających na uczelniach i w instytutach, wzmacnianie potencjału instytucji otoczenia biznesu takich jak akceleratorzy, klastry, instytucje badawcze, szerokie wsparcie start-upów oraz rozwój przedsiębiorstw rozpoczynających działalność innowacyjną - Innovation Coach.

Znaczna część środków z polityki spójności została również przeznaczona na programy regionalne w celu zaspokojenia potrzeb oraz wykorzystania potencjałów rozwojowych poszczególnych regionów, w tym w zakresie zwiększania inwestycji, przedsiębiorczości, wzmacniania bazy ekonomicznej oraz tworzenia miejsc pracy. Wiele środków polityki spójności trafia również na obszary wiejskie, co stanowi uzupełnienie działań ukierunkowanych na wsparcie tych obszarów w ramach Wspólnej Polityki Rolnej.

Należy również zaznaczyć, że zarówno na poziomie kraju, jak i w poszczególnych regionach zidentyfikowano sektory gospodarki będące źródłem przewag konkurencyjnych (tzw. inteligentne specjalizacje). Powyższe działania mają na celu koncentrowanie interwencji publicznej na obszarach wyróżniających się największym potencjałem innowacyjnym jak i potrzebę pobudzania kreatywności w sektorach silnie zakorzenionych w gospodarce danego regionu. Wśród sektorów, na których koncentruje się wsparcie ze środków publicznych,

w szczególności ze środków unijnych, znalazły się zarówno rolnictwo, przemysł kreatywny czy też turystyka.

Pytanie nr 7 i 8:

Jakie są główne wyzwania związane z realizacją rozwoju krajowego zrównoważonego terytorialnie, a także jakie działania podejmuje rząd w celu ich przewycięzania?

Jakie są perspektywy długoterminowe dla realizacji zrównoważonego rozwoju terytorialnego w Polsce, a także jakie cele strategiczne rząd wyznacza w tej dziedzinie?

Zmieniające się uwarunkowania rozwojowe powodują, że wyzwania, z którymi mierzy się polityka regionalna ulegają ewolucji. Globalizacja, cyfryzacja, zmiany demograficzne i klimatyczne, niedobór zasobów, urbanizacja to globalne megatrendy, które będą w najbliższych latach kształtować społeczeństwa i gospodarki. Procesy te wpływają na zmiany w regionach i tym samym na kierunki interwencji publicznej, natomiast wczesne ich dostrzeżenie oraz dostosowanie się do nowych warunków pozwoli uzyskać istotną przewagę rozwojową regionów.

Wiele regionów ma problemy z dostosowaniem się do bieżących trendów rozwojowych, związanych z procesami globalizacyjnymi i demograficznymi, ulegając stopniowej marginalizacji. W związku z tym głównym wyzwaniem dla polityki regionalnej jest zmniejszenie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego podregionów oraz przeciwdziałanie kumulacji problemów społeczno-gospodarczych, szczególnie na obszarach peryferyjnych, położonych z dala od dużych ośrodków miejskich i na styku województw. Istotne jest również zmniejszanie różnicowań wewnątrzmijskich oraz poprawa warunków i jakości życia mieszkańców na obszarach zdegradowanych, poprawa atrakcyjności inwestycyjnej oraz rozwój przedsiębiorczości. W kontekście zapewnienia spójności terytorialnej znaczenie ma także zwiększenie poziomu dostępu do usług (edukacyjnych, zdrowotnych, z zakresu kultury, społecznych, transportowych, doradztwa biznesowego) i podstawowych dóbr warunkujących włączenie się mieszkańców tych obszarów w procesy rozwojowe w szczególności z wykorzystaniem potencjału społeczności lokalnych i sektora ekonomii społecznej i solidarnej.

Polski rząd wyznacza strategiczne cele, które mają na celu zapewnienie zrównoważonego rozwoju kraju, z uwzględnieniem różnorodnych potrzeb i możliwości terytorialnych.

Finalizowana aktualnie przez MFiPR Koncepcja Rozwoju Kraju 2050 (KRK) to dokument wizyjny, który będzie kierunkowskazem w zarządzaniu rozwojem Polski. Koncepcja jest dokumentem łączącym zarówno planowanie rozwoju społeczno-gospodarczego oraz przestrzennego, jak i środowisko. W przestrzeni zachodzi większość procesów rozwojowych, które bezpośrednio lub pośrednio kształtują nasze środowisko życia. Różne obszary Polski potrzebują odmiennego

spojrzenia i własnych ścieżek rozwoju, dlatego istotnym celem jest zachowanie różnorodności wszystkich obszarów przy jednoczesnym wzmacnianiu spójności terytorialnej i zrównoważonym wykorzystaniu zasobów naturalnych.

KRK zakłada realizację długoterminowych planów rozwoju, które dążą do zaspokojenia współczesnych potrzeb z zachowaniem zdolności przyszłych pokoleń do zaspokojenia ich własnych potrzeb zwłaszcza w zakresie:

- Dostosowania paradygmatu rozwoju kraju do globalnych wyzwań, których skutki w największym stopniu kształtują i będą kształtować przyszłość planety.
- Podniesienia rangi planowania przestrzennego i zarządzania opartego na współpracy jednostek samorządu terytorialnego (podejście funkcjonalne) w systemie zarządzania krajem, aby lepiej planować przestrzeń – by sprzyjała rozwojowi społeczno-gospodarczemu, respektowała środowisko, umożliwiała łatwy i szybki dostęp do usług publicznych w miejscu zamieszkania i nie powodowała dodatkowych kosztów obsługi
- Zagwarantowania dalszego rozwoju państwa poprzez wielodzielinową transformację, przede wszystkim w zakresie: edukacji, transformacji energetycznej, modelu rozwoju gospodarczego oraz wdrażania nowoczesnych technologii do szeregu istotnych dla funkcjonowania państwa i jego gospodarki obszarów.
- Priorytetowego i wielowymiarowego podejście do budowania spójności społecznej, aby różne wyzwania z obszaru: politycznego, społecznego, gospodarczego czy technologicznego nie pogłębiały nierówności, co mogłoby doprowadzić do atomizacji państwa i społeczeństwa.
- Podejścia *place-based* (polityka ukierunkowana terytorialnie), które opiera się o wykorzystywanie potencjałów poszczególnych terytoriów i służy osiągnięciu długoterminowego, zrównoważonego rozwoju gospodarczego, sprzyja włączeniu społecznemu oraz budowaniu odporności terytoriów.

Ponadto rozpoczęliśmy również prace nad nową edycją dokumentów strategicznych, w tym nad nową średniookresową strategią rozwoju kraju, w ramach której rozpoczęto prace nad koncepcją nowego podejścia do wyznaczania obszarów strategicznej interwencji. Prace nad nową krajową strategią rozwoju regionalnego rozpoczną się w przyszłym roku. Z pewnością kwestia zmniejszenia dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego oraz przeciwdziałanie kumulacji problemów społeczno-gospodarczych będzie jednym z priorytetów polityki regionalnej.

Z poważaniem

Katarzyna Pełczyńska-Nałęcz

/podpisano elektronicznie/